

Inledning

Kvinnorätt, etik och EG-rätt är centrala delar av juridikens framtidsfrågor. Den nordiska rättsvetenskapliga forskningen och diskussionen som Retfaerd är särskilt mån om att stimulera har ofta beröringspunkter med dessa områden.

Moral och etik framställs ofta som bränsle för dynamiken och nyskapandet i juridiken i en tid då världsbilden förändras genom ny kunskap och nya problem, existentiella såväl som vardagliga. Den rättsskapande processen är till sin natur mer trögflytande än samhällslivet i övrigt. Lagstiftarens reaktion på förändringar bör utmynna i lagstiftning som kan accepteras av flertalet som skall följa och tillämpa lagen. När lagstiftaren avkrävs en snabb lösning och den politiska oenigheten är stor är det lätt hänt att reformens mål och medel blir oklara eller rent av felaktiga. För att undvika lagstiftning som inte fungerar är det konstruktivt att söka vägledning i etiska och moraliska normer i vår kulturtradition. Människors sedvanor och värderingar grundlägger naturliga referensramar för rättsordningen. I det här numret uppmärksammar Viveca Still betydelsen av en god datasäkerhets- och databehandlingssed i syfte att upprätthålla förtroendet mellan människor och mellan stat och individ i vår tids informationssamhälle. En fråga som emellertid alltid måste hållas aktuell i sammanhanget är hur långt etiska argument kan konkretiseras i rättsliga förpliktelser, och omvänt hur långt lagstiftningen kan gå för att inte genom sin karaktär av auktoritativt tvång bryta sönder eller begränsa vad som utgör ett gott bete-

ende. Klaus Bosselman lyfter fram den mångkulturella miljöetikens betydelse som normativ kraft för att påverka och kritisera globala miljörättsliga lösningar.

Det är inte ovanligt att utläsa en uppgivenhet i den rättspolitiska debatten om EG-rättens inflytande över den nationella rättsordningen. På område efter område där EG-rättslig reglering tränger in ställer sig nog många jurister frågan... "blir det verkligen till det bättre?". Att den europeiska integrationen erbjuder rättsvetenskapen en formidabel utmaning råder ingen tvekan om. Av forskningen fordras dock att den kan bidra till att riva ner en del barriärer till gagn för den tillämpande juridiken. En sådan barriär är den monistiska metod som tillhandahålls inom ramen för den skandinaviska rättsrealismens rättskällehära. För att ändra på denna rättstradition krävs att ändamålsstyrd tolkning ges ökad betydelse och att oskrivna rättsprinciper används som en rättskälla i större utsträckning. Jens Rytter ger positiva besked när han hävdar att europagemenskapens författningsrätt har förstärkt individens grundläggande rättigheter genom att den bygger på ett enhetligt synsätt som också medfört att de internationella mänskliga rättigheterna idag utgör en rättskälla inom nationell rätt.

Likabehandling vid tillsättning av tjänster är, med de undantagsstadganden som finns i den norska jämställdhets- och arbetsmiljölagstiftningen, lika mycket en fråga om att värna religionsfrihet som en fråga om att motverka diskriminering grundad på kön, etnisk tillhörighet eller sexuell orientering. Elisabeth

Vigerust frågar sig om det är acceptabelt att behandla statskyrkan som en stat i staten och därigenom öppna för en diskriminerande behandling av kvinnor och homosexuella. I en rättshistorisk belysning av våldtäktsbrottet, samt en jämförelse med det brottet och andra våldsbrott som rubriceras grov misshandel, har Törbjörn Odlöw dragit slutsatsen att rättsordningen präglas av ett manligt synsätt som leder till en reell ojämlikhet mellan kvinnliga och manliga brottsoffer.

Kvinnorätten är inte en särfråga. Det är följaktligen inte enbart kvinnliga jurister som ansvarar för att utveckla och bevaka kvinnorätten. Rättens roll för relationen mellan kvinnor och män tillför nya perspektiv på

rättssystemet som ger nya kunskaper. Detta kräver ifrågasättanden av traditionella föreställningar om såväl könen som rätten och genererar problematiseringar av rätten som medel för att skapa och återskapa skillnader i makt. En kontroversiell process som givit näring till Håkan Gustafssons artikel, vilken i sin tur bör stimulera till ytterligare inlägg i Retfaerds pågående vetenskapliga samtal.

Åsa Gunnarsson

* * *

Detta nummer av Retfaerd har redigerats av den svenska redaktionen.

Om god datasäkerhetsled och god databehandlingsled i informationssamhället

VIVECA STILL

I artikeln argumenteras för att en datasäkerhetslagstiftning, som reglerar vissa centrala funktioner för uppehållet av datasäkerheten i informationssamhället och som åter speglar centrala datasäkerhetsprinciper, utgör ett led i befästandet av en god databehandlingsled. Samtidigt utgör datasäkerhetslagstiftningen en pusselbit i informationssamhällets informationsrättsliga grund.

1 Inledning

Idén till denna artikel fick sitt upphov av att det i Finland år 1997 utarbetades en rättsvetenskaplig undersökning om behovet av datasäkerhetslagstiftning¹. Enligt utredningen borde man i Finland stifta en allmän datasäkerhetslag². I utredningen fastställs också en saklista över regleringsåtgärder som borde vidtas på datasäkerhetens område. Istället för att återge datasäkerhetsutredning i sammandrag³ har jag valt att som infallsvinkel i ämnet

datasäkerhet studera förhållandet mellan det som jag vill kalla god databehandlingsled och en eventuell datasäkerhetslag⁴.

Datasäkerhet berör data eller information i data- eller informationssystem⁵. Datasäkerhetens främsta mål är att trygga data eller information som genomgår *automatisk eller manuell* databehandling. Istället för datasäkerhet talar man ofta om informationssäkerhet. Jag särskiljer inte här på data- och informationssäkerhet utan använder dem synonymt⁶.

- 1 Utredningen, beställd av finansministeriet, gjordes av ett forskarteam vid institutet för rättsinformatik vid Lapplands universitet. Utredningen utkom i slutet av år 1997 under namnet Tietoturvallisuus ja laki. Näkökohtia tietoturvallisuuden oikeudellisesta sääntelystä. Ahti Saarenpää (red), Tuomas Pöysti (red), Mikko Sarja, Viveca Still, Ruxandra Balboa-Alcoreza, Valtiovarainministeriö, Hallinnon kehittämisosasto, Lapin yliopiston oikeusinformatiikan instituutti, Edita Oy, Helsinki 1997.
- 2 Utredningen skickades i januari 1998 till ca. 60 olika instanser på remissrunda. Då detta skrivs (april 1998) har utlåtandena ännu ej sammanställts och något förslag till datasäkerhetslag ej heller utarbetats.
- 3 Ett engelskt sammandrag av utredningen finns på hemsidorna vid Institutet för rättsinformatik vid Lapplands universitet; <http://www.urova.fi/home/oiffi/lait/index.htm>.
- 4 Denna infallsvinkel är inspirerad av Knut Johannessen Ims: Informationsetikk i praksis. Datasikkerhet og personvern. TANO, Norge 1992. I OECD:s Guidelines for the security of information systems, 26.11.1992, har man poängterat den etiska principen som en av de principer som bör beaktas vid utvecklandet av datasäkerheten.
- 5 Innebörden i begreppet data- eller informationssystem har ändrats i takt med att olika medier eller informationsteknologier såsom datorer, faxmaskiner, telefoner, automatkort etc. har konvergerat från att ha varit vitt skilda och okompatibla.
- 6 Mitt datasäkerhetsbegrepp torde vara synonymt med Ims informationssäkerhetsbegrepp. Ims exkluderar manuell databehandling ur begreppet datasäkerhet. Jfr. Ims 1992, s. 139.